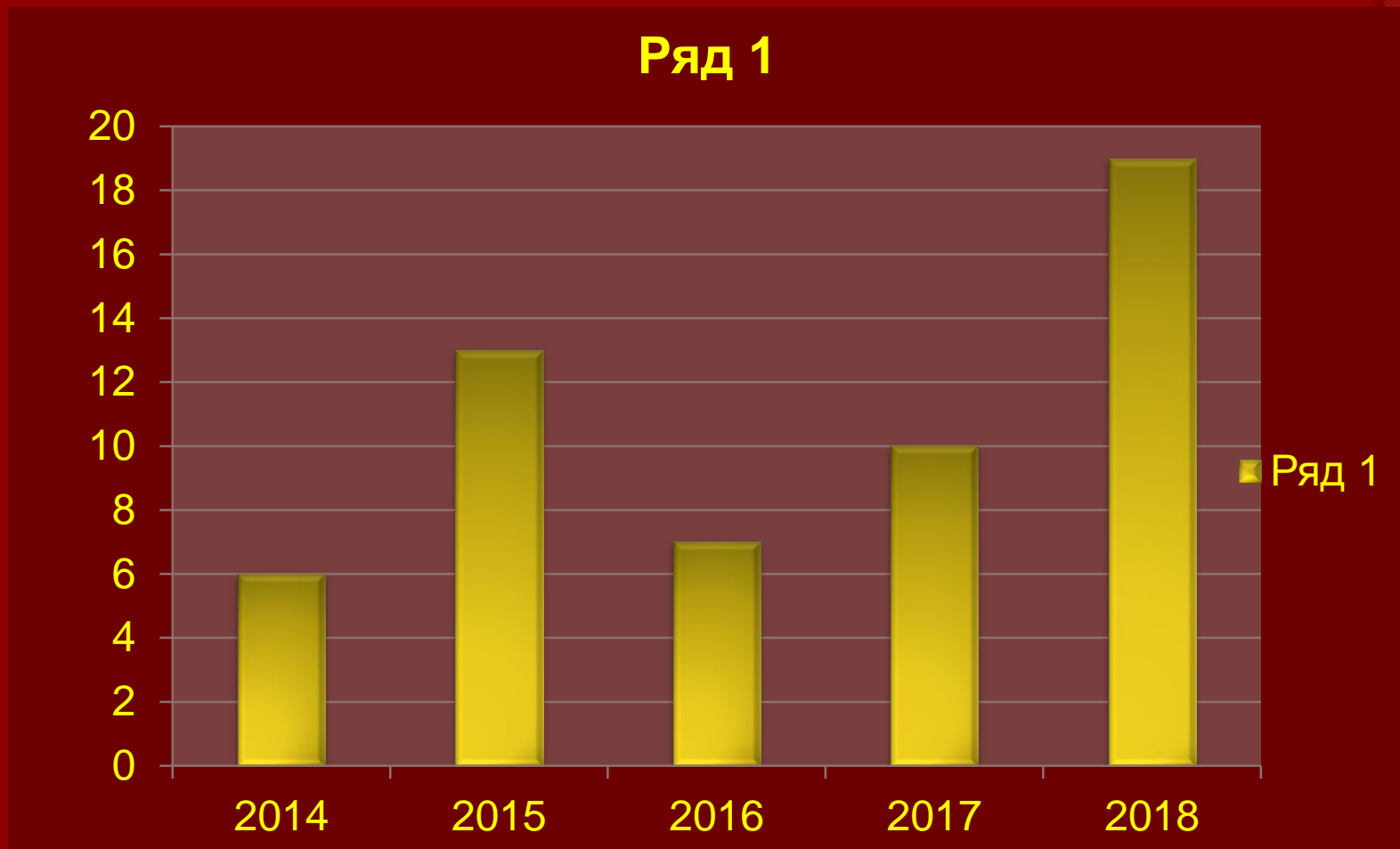

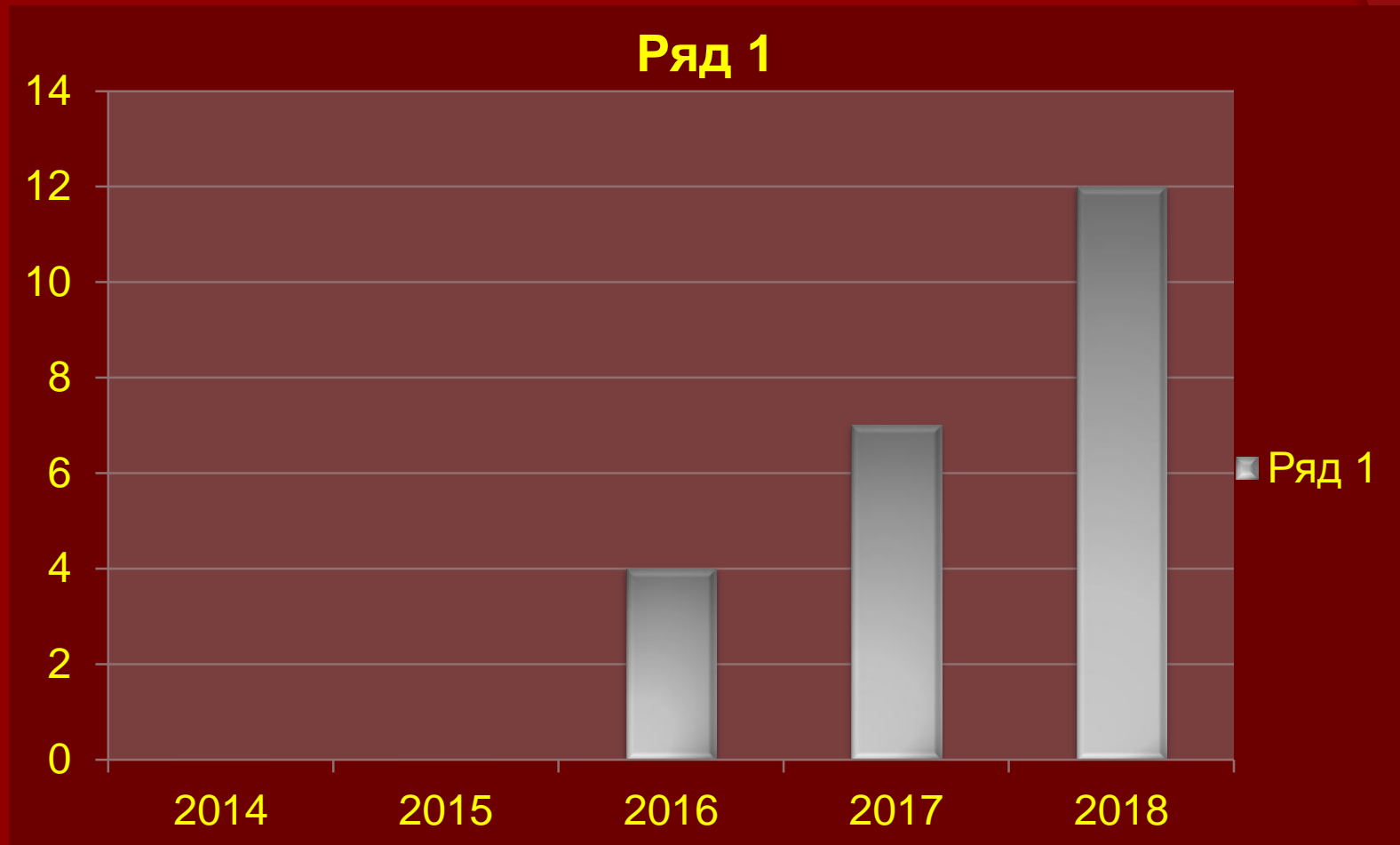

**Наукова діяльність
(2014 – 2018)**

Публікації у фахових виданнях

Публікації у виданнях “Index Copernicus”

Закордонні стажування

2017 рік

- ◎ **Стовбур Л.М.** Тартуський університет (Естонія)
- ◎ (Certificate of attendance no. T-03278-17 Narva, 19.05.2017)
- ◎ **Ільченко І.І.** Софійський університет Святого Климента Охридського (посв. №1256 від 28.06.2017 р.)

2018 рік

- ◎ **Ільченко І.І.** Софійський університет Святого Климента Охридського (посв. №1273 від 15.06.2018 р.)

2019 рік

- ◎ **Ільченко І.І.** Софійський університет Святого Климента Охридського (посв. №1282 від 17.06.2019 р.)

Навчально-наукова лабораторія українознавчих студій

◎ **Рік заснування** – 2004, до 2009 року мала статус наукової лабораторії.

◎ Завідувач лабораторії –

ст.викл. канд.філол.н. ,
О.В.Меркулова

◎ Провідні фахівці:

доцент, канд.філол.н.
Л.П.Бойко

СПІВПРАЦЯ З НАУКОВИМИ УСТАНОВАМИ

*У 2015 році укладено угоду про співпрацю
між Державним вищим навчальним закладом
«Запорізький національний університет»
та Інститутом української мови НАН України.*

- **Завершено** опис підсистеми суфіксів середнього роду XVIII-XX ст.
- **Продовжено** дослідження історії нульсуфіксальної системи українського іменника від праслов'янського періоду до сучасності, суфіксів жіночого роду. До роботи залучені науковці ЗНУ, а також викладачі вишів Кривого Рогу, Мелітополя. На сьогодні, зокрема, завершується робота над описом історії суфіксів **-ота (-ета), -(а)ва, -чина (-щина)**.
- Продовжено роботу над вивченням історії словотвірної структури іменників *pluralia tantum* (проф. Білоусенко П.І., доц. Бойко Л.П.).
- **Продовжено** вивчення словотвірної структури прислівника в історії української мови.
- **Продовжено** створення електронної бази лексикографічних праць, що відображають лексику української мови від праслов'янського періоду до сучасності.

Наукові школи кафедр

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКОВА ШКОЛА ПРОФЕСОРА В. А. ЧАБАНЕНКА «СЛОВ'ЯНСЬКІ МОВИ В ЇХ ІСТОРИЧНОМУ РОЗВИТКУ»

ЗАСОВНИК

Чабаненко Віктор Антонович
д. філол. н., професор,
Заслужений діяч науки
і техніки України,
академік Академії наук
вищої школи України
(1987–2014 рр.)

Чабаненко Віктор Антонович народився в селі Славистівці Балтійської області Васильківського району Дніпропетровської (нині Запорізької) області в трудовій селянській родині. Проживав сиротним хлоп'ям до студента до доктора наук. З 1985 до 1996 рр. обіймав посаду декана філологічного факультету, завідувача кафедри загальної мовознавства, яку очолював з 1984 року.

Учений здійснював велику громадську роботу. У 1989–1991 рр. очолював Запорізьку обласну організацію Товариства української мови імені Т. Шевченка. У 1993–1996 роках – обласну організацію Конгресу української інтелігенції, з 1989 до 1991 – обласне товариство «Промінь». У 1996 р. присуджено премію Українського Товариства охорони пам'яток історії та культури ім. П. Чубинського. У 1999 р. прийнятий до Національного Союзу письменників України. Присуджено премію Запорізького обласного Фонду культури ім. Н. Шевченка. У 2000 р. отримав нагороджений медаллю Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка «Будівничий України». Відзначений грамотою Верховної Ради України. Нагороджений орденом «За заслуги» третього ступеня на честь 16-річчя незалежності України.

КЕРІВНИК

Христіанінова Раїса Олександрівна
д. філол. н., професор

Освіта: Черкаський державний педагогічний інститут імені 300-річчя возз'єднання України з Росією, спеціальність «Українська мова і література» (1982).
Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук «Триденні українсько-відроджені сонячності в сучасній українській літературі (поетичній і прозовій конструкції)» (1987, науковий керівник – доктор філологічних наук, професор Г. М. Удовіченко).
Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук «Формально-граматична і семантико-синтаксична типологія словотвірних процесів» (2013, науковий консультант – член-кореспондент НАН України, доктор філологічних наук, професор Р. В. Виноградов).
Нагороджена нагрудним знаком «Відомістю освіти України» (2004) та «За наукову та освітню діяльність» (2014).
Освітні курси:
«Сучасна українська мова (синтаксис: словосполучення і простого речення)», «Сучасна українська мова (синтаксис: простого ускладненого речення)», «Сучасна українська мова (синтаксис: складного речення)», «Синтаксис: простого і складного речення в мові».
Професійні інтереси: функційно-категорія граматика.

ПРЕДСТАВНИКИ

Кандидати наук: Бойко Л.П., Півень В.М., Курченко Л.П., Діниченко Л.П., Півень Л.П., Півень Л.П., Курченко Ю.В., Романюк Н.В., Гроздівська Н.А., Півень Т.М., Курченко Н.М., Шапошнікова І.В.

ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ

Наукова школа «Слов'янські мови в їх історичному розвитку» діяла під керівництвом доктора філологічних наук, професора, Заслуженого діяча науки і техніки України В. А. Чабаненка на кафедрі загальної та слов'янської мовознавства, яка функціонувала в Запорізькому національному університеті з 1985 до 2014 року.

Ще в студентські роки, а потім, коли збирав діалектний матеріал для написання дисертації, В. А. Чабаненко долучився і прислухався не лише до говіркового мовлення, але й до історичної пам'яті народу про хоробрих козаків, оборонців, славітих лицарів землі української, про їхню боротьбу за волю рідної Батьківщини. Странно записував діалектні слова, фрази, пісні, народні прислів'я, приказки, перекази та легенди – це й послугувало в майбутньому становленню власної наукової школи.

У руслі її проблематики функціонує аспірантура за спеціальністю «Українська мова», яку закінчили понад 20 аспірантів. У 1998 році була відкрита спеціалізована вчена рада із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук із спеціальності «Українська мова» і «Українська література», яку очолював В. А. Чабаненко. Більшість аспірантів наукової школи захистили свої дисертації саме в спеціалізованій вченій раді ЗНУ.

Під керівництвом В. А. Чабаненка на базі ЗНУ діяв осередок вивчення української діалекти та видавався «Вісник Запорізького осередку вивчення української діалекти».

НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ

- Проблеми лінгвістичності, соціолінгвістики та основи мовної експресії, мовотворчості українських поетів
- Проблеми української діалектології (говори Нижньої Наддніпрянщини)
- Історія й актуальні питання сучасної української мови
- Питання ономастики Нижньої Наддніпрянщини: антропонімія Нижньої Наддніпрянщини (надвипускузький регіон); гідронімія колишнього Великого Лугу Запорізького.

НАУКОВІ ЗДОБУТКИ

Освітні здобутки наукової школи «Слов'янські мови в їх історичному розвитку» представлені в монографіях, лексикографічних працях, кандидатських дисертаціях, наукових статтях у фахових виданнях, а також у серії «Пам'ятки мовної культури Нижньої Наддніпрянщини». Серед них: монографії «Основи мовної експресії», «Стилістика експресивних засобів української мови»; наукові праці: «Січова скарбниця», збірники статей «Славистичні студії», «Моя Шевченкіана», «Моя Франкіана», «Моя Гончарівна», «Мій Богданович», «Нариси з козакства», «Вибрані праці з мовознавства», статті в українських енциклопедіях: «Українській радянській енциклопедії», «Українській літературній енциклопедії», «Шевченківському словнику», малій енциклопедії «Українське козакство», енциклопедії «Українська мова»; у «Віснику Запорізького осередку вивчення української діалекти».

Під керівництвом професора В. А. Чабаненка захищено 21 кандидатську дисертацію.

НАУКОВІ ЗВ'ЯЗКИ

Міжнародні: Альбертський університет (м. Едмонтон, Канада), Ягеллонський університет (м. Краків, Польща), Великотирновський університет ім. братів Кирила та Мефодія (м. Велико Тирново, Болгарія), Пловдивський університет ім. Падіа Хиландарського (м. Пловдив, Болгарія), Люблянський університет (м. Любляна, Словенія).

Вітчизняні: Інститут української мови, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України, Київський національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова, Дніпровський національний університет ім. О. Гончара, Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Богдана Хмельницького, Херсонський державний педагогічний університет, Бердянський державний педагогічний університет.

ГРАНТОВІ ПРОЕКТИ

Альбертський університет м. Едмонтон (Канада). Фонд імені Яра Славутича – 2008–2012 рр.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКОВА ШКОЛА ПРОФЕСОРА П. І. БІЛОУСЕНКА «ІСТОРИЧНИЙ СЛОВОТВІР УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ»

КЕРІВНИК

Білоусенко Петро Іванович
д. філол. н., професор,
нагороджений
орденом «За заслуги
III ступеня» та
почесним знаком
«Відомістю освіти
України»

Білоусенко П. І. народився 28 липня 1948 р. в с. Червоно Широківського району Дніпропетровської області. Закінчив філологічний факультет Запорізького педагогічного інституту. Працював учителем української мови і літератури в Прозиській середній школі Запорізької області, айдіаком українського, учителем української мови і літератури Новоолександрійської середньої школи Софіївського району Дніпропетровської області, учителем української мови і літератури, заступником директора з навчальної роботи Ордо-Васильківської СШ Софіївського району Дніпропетровської області.

Навчався в аспірантурі Київського державного педагогічного інституту при кафедрі української мови в 1980–1983 рр. Кандидатську дисертацію на тему «Історія і особливості творення прислів'їв в українській мові» захистив у березні 1983 року. Працював викладачем, доцентом, завідувачем кафедрою української мови Кіровоградського педагогічного інституту.

Навчався в докторантурі Київського державного педагогічного інституту ім. М. П. Драгоманова при кафедрі стилістики української мови в 1985–1987 рр. Докторську дисертацію на тему «Історія суфіксальної системи української мови (на матеріалі чужого роду)» захистив у травні 1984 року в Інституті мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України. Працював завідувачем кафедри української мови Кіровоградського педагогічного інституту, кафедрою філологічних дисциплін Херсонського педагогічного інституту, доцентом, професором, завідувачем кафедри, деканом філологічного факультету Запорізького національного університету.

П. І. Білоусенко – автор понад 150 наукових та науково-методичних праць з історії української мови, методик викладання української мови в школах і вищих навчальних закладах. Зокрема, П. І. Білоусенко – автор (співатор) 6 монографій з історичного словотворення української мови. Член редакційної ради (колегії) наукових фахових видань, у тому числі й видань Інституту української мови НАН України «Українська мова». Член спеціалізованої вченої ради із захисту докторських дисертацій при Інституті української мови, голова спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій при Запорізькому національному університеті, головний редактор фахового видання «Вісник Запорізького національного університету. Філологічна наука». Підготував 16 кандидатів наук. Відрізняє докторантуру із спеціальності 10.02.012 – українська мова. Керує аспірантами, консультує докторів.

ПРЕДСТАВНИКИ

Кандидати наук: Стоєв Л.М., Бойко Л.П., Сабіна С.В., Меркулова О.В., Півень В.М., Ішуканова І.О., Кривак О.А., Ішуканова А.С., Ішуканова І.С., Воробей С.В., Максимчук О.І., Титик О.Ф., Півень Л.М., Сіроштан Т.В.

Наприкінці 70-х – початку 80-х років XX ст. в Україні було видано ряд академічних узагальнювальних праць з історії української мови (Фонетика – 1979 р., Морфологія – 1978 р., Синтаксис – 1983 р., Лексика і фразеологія – 1983 р.), які відіграли вагомий роль в осмисленні здобутків і постановці завдань згаданих розділів науки про історію української мови. Проте питання словотворення повнозначних частин мови у книзі «Морфологія» або не розглядалися, або висвітлювалися лише принагідно, здебільшого стосовно розвитку окремих граматичних категорій. Опис історичного словотворення різних частин мови вимагав докладного опрацювання не лише словникових праць, що відображали лексику усіх часових зрізів функціонування української мови, а й великої кількості текстів різних стилів і жанрів, систематизації й опису дбаного фактичного матеріалу, який врахав своїм багатством і розмаїттю. Зокрема, словотвірна система іменника від найдавніших часів характеризується величезною кількістю формантів і, як правило, значним числом лексико-семантичних груп твірних іменників, до яких вони предшлядали. Виявлялося, що навіть підготовка узагальнювальної праці з історичного словотвору цієї частини мови потребує серйозної попередньої роботи, спрямованої на докладне вивчення окремих фрагментів дериваційної системи цієї частини мови. Виконати ці завдання запланували проф. П. І. Білоусенко та його учні – аспіранти, студенти. Отже, початок формування наукової школи «Історичний словотвір української мови» припадає на середину 90-х років минулого століття. Завдяки спільній праці з Інститутом української мови НАН України у 2004 році за ініціативи члена-кореспондента НАН України В. В. Німчука, тодішнього директора Інституту української мови НАН України, при Запорізькому національному університеті створюється Південно-український науковий історико-дериватологічний центр, який працює спільно з Відділом історії української мови Інституту української мови НАН України.

Метою Центру є глибоке і всебічне дослідження на різних рівнях формування словотвірної системи української мови й координація досліджень у цій галузі. Найпершим, головним своїм завданням Центр вбачав здійснення опису динаміки афіксальних деривацій іменника. За період функціонування Центру вдалося певною мірою систематизувати попередні дослідження різних мовознавців України (О. П. Білик, С. В. Воробей, Л. Л. Гумецької, Л. М. Полотні, І. С. Олійника, В. В. Токар та ін.) і сформулювати завдання на виконання найбільш перспективних напрямів дослідження.

НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕНЬ

- Галузь історичної дериватології
- Створення цілісної картини динаміки словотвірних підсистем іменника, прислівника
- Опис динаміки афіксальної системи українського іменника (суфікси чоловічого, жіночого й середнього роду)
- Формування словотвірної системи іменників pluralia tantum, складно-суфіксальної деривації іменника
- Історія словотвірної системи прислівника.

НАУКОВІ ЗДОБУТКИ

За тематикою наукової школи під керівництвом проф. П. Білоусенка здійснюється виконання науково-дослідних робіт, які фінансуються МОН за рахунок загального фонду державного бюджету України. Результати наукових досліджень, опубліковані в численних статтях у наукових фахових виданнях та монографіях представників наукової школи, зокрема в низці монографій серії «Нариси з історії українського словотворення»: «Нариси з історії українського словотворення (суфікс -иць)» (П. Білоусенко, В. Німчук, 2002); «Нариси з історії українського словотворення (композиційно-суфіксальна деривація іменників XI–XVII ст.)» (В. Півень, 2007); «Нариси з історії українського словотворення (суфікс -иць)» (П. Білоусенко, В. Німчук, 2007); «Нариси з історії українського словотворення (іменникові конфікси)» (П. Білоусенко, І. Ішуканова, О. Меркулова, Л. Стоєв, 2010); «Нариси з історії українського словотворення (потім іосі чини XVII – початку XXI ст.)» (Т. Сіроштан, 2016). Кожна розвідка певного фрагмента словотвірної системи розпочинається із праслов'янського періоду й завершується сучасною українською мовою у всьому її розмаїтті стилів, жанрів, діалектного варіювання. Представники наукової школи прагнуть перерити у власних пошуках від мовознавства іспоквітнього до мовознавства повнозначного. У руслі проблем наукової школи працюють студенти, які за виконаних досліджень неодноразово були нагороджені дипломами переможців на Всеукраїнських конкурсах студентських наукових робіт.

НАУКОВІ ЗВ'ЯЗКИ

Вітчизняні: Інститут української мови НАН України, Кіровоградський державний педагогічний університет, Бердянський державний педагогічний університет, Мелітопольський державний педагогічний університет ім. Богдана Хмельницького.

Аспіранти кафедри

Науковий керівник – проф. Р.О.Христіанінова:

- Петренко Тетяна Володимирівна
- Колпакчі Оксана Миколаївна

Науковий керівник – проф. П.І.Білоусенко:

- Рибак Катерина Богданівна
- Коваль Олена Юріївна

Науковий керівник – доц. С.В.Сабліна:

- Стрюк Тетяна Вадимівна
- Савченко Лілія Андріївна

Науковий керівник – доц. І.І.Ільченко:

- Бабич Дар'я Володимирівна
- Ісачук Настасія Вікторівна

НАУКОВІ ЗАХОДИ КАФЕДРИ

ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

18 жовтня 2017 року

РЕГІОНАЛЬНА
НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

ФІЛОЛОГІЧНІ ОБРІЇ
ПРОФЕСОРА
В.А. ЧАБАНЕНКА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ НАНА УКРАЇНИ
КРИВОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
БЕРДЯНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО

ПРОГРАМА

ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
до 70-річчя від дня народження П.І. Білоусенка

«СХІДНОСЛОВ'ЯНСЬКІ МОВИ
В ЇХ ІСТОРИЧНОМУ РОЗВИТКУ»

18 жовтня 2018 року

8.00 – 9.30

заїзд і реєстрація учасників конференції
(навчальний корпус № 2 ЗНУ, хол)

10.00 – 13.00

пленарне засідання
(навчальний корпус № 2 ЗНУ, ауд. № 226)

15.00 – 17.00

секційні засідання

19 жовтня 2018 року

10.00 – 13.00

секційні засідання

15.00 – 17.00

культурно-освітня програма

Студентська наука

- ◎ На кафедрі діють такі **студентські наукові гуртки**:
- ◎ **«Актуальні проблеми лексикології сучасної української літературної мови»** (керівник – доцент Н.О.Зубець)
- ◎ **«Стилевжиток мовних одиниць»** (керівник – доцент Л.М.Стовбур)
- ◎ **«Літературно-художня антропонімія»** (керівник – доцент І.І.Ільченко)
- ◎ **«Сучасні проблеми дослідження нової української мови»** (керівник – доцент С.В.Сабліна)

Надання освітніх та наукових послуг

- Проведення іспитів з української мови у громадян, які мають намір вступити на державну службу (за 2018 рік до каси університету за надання цих послуг надійшло понад 140 тисяч гривень).
- Надання освітніх послуг громадянам у галузі ідентифікації різних варіантів написання прізвищ, імен, по батькові, їх переклад з української мови російською й навпаки.

- ◎ Виконання госпдоговірної теми щодо надання освітніх і наукових послуг громадянам та організаціям Запоріжжя й області в консультуванні, навчанні та прийомі заліків від громадян на предмет знання української мови в обсягу розуміння (володіння) українською мовою для прийняття громадянства України.